

Remiss av SOU 2025:17 Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning LI2025/00674

Sametinget har beretts tillfälle att lämna synpunkter på slutbetänkandet SOU 2025:17 "Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning". Sametinget är central förvaltningsmyndighet för rennäringsfrågor med ansvar för att bevaka och förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk, där en av uppgifterna är att delta och samverka med andra aktörer. Sametinget lämnar i första hand synpunkter på renskötelsens förutsättningar och frågeställningar ur ett skogligt perspektiv.

Inledning

EU:s avskogningsförordning (EU 2023/1115) syftar till att förhindra att produkter som bidrar till avskogning eller skogsförstörelse säljs inom EU. Sverige måste därför anpassa sin lagstiftning för att säkerställa att produkter som trä, soja, kaffe och kakao är avskogningsfria, lagligt producerade och spårbara till ursprungsplats. Denna anpassning påverkar även renskötelsen, som är beroende av tillgång till sammanhängande skogsområden, särskilt i fjällnära regioner. Fjällnära skogar, som ofta är viktiga vinterbetesområden, är särskilt känsliga för avverkning och annan exploatering.

Sametingets synpunkter fokuserar främst på renskötelsens intressen i samband med anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. Renskötelsen är en grundläggande del av samisk kultur och näringsliv, och dess förutsättningar är starkt beroende av tillgång till sammanhängande och lavbärande skogsområden. Det är därför av yttersta vikt att lagstiftningen utformas på ett sätt som säkerställer att renskötelsens behov och rättigheter beaktas fullt ut. Ur ett renskötselersperspektiv är det viktigt med ett tydligt regelverk samt att det finns en väl avvägd balans, med utgångspunkt och siktet inställt på en långsiktig och hållbar anpassning sett till EU:s avskogningsförordning.

Positiva effekter för renskötelsen

Sametinget har en förhoppning om att EU:s avskogningsförordning kan bidra till att minska avverkning i framför allt den fjällnära skogen, eftersom dessa skogar är mycket viktiga vinterbetesområden för renar. Vi tror att en anpassning till förordningen innebär en stärkt rättslig ställning, där renskötselrätten erkänns som en laglig rättighet, vilket kan ge större inflytande i tillståndsprocesser. Det borde även innebära en ökad transparens, eftersom krav på spårbarhet och dokumentation gör det lättare att följa upp hur markanvändning påverkar renskötelsen.

Fjällnära skogar

Betänkandet lyfter att fjällnära skogar ofta har höga naturvärden och stor betydelse för renskötelsen, särskilt genom förekomsten av mark- och hänglav. Vi vill betona att dessa

skogar är oumbärliga vinterbetesområden. Tillgången till lavbärande skog är redan idag begränsad, och ytterligare avverkning riskerar att allvarligt försämra renskötselns förutsättningar.

Sametinget föreslår därför att:

- Tillståndsprövningen för avverkning i fjällnära skog ska inkludera en särskild bedömning av påverkan på renskötsel.
- Samebyar ges reell möjlighet att påverka beslut genom förstärkt samrådsförfarande och möjlighet till överklagan.

Risker och utmaningar

Sametinget har vissa farhågor om att skogsbruket fortsatt prioriteras sett till andra intressen. En vanlig orsak är konkurrens om samma marker, där renskötseln har ett underläge, särskilt om renskötselns behov inte vägs in tillräckligt i praktiken. Det saknas fortfarande en tydlig vägledning, med kriterier över hur renskötsel ska beaktas i tillståndsprövningar. Med tanke på den utveckling som sker innebär en administrativ börda för samebyar, som kan behöva hantera mer dokumentation och samråd utan att få ökat inflytande. Anpassningen till EU:s avskogningsförordning innebär således både möjligheter och utmaningar för renskötseln.

Bestämmelser i rennäringslagen och skogsvårdslagen

Sametinget ser positivt på att betänkandet tydligt lyfter fram relevanta bestämmelser i rennäringslagen och skogsvårdslagen, särskilt:

- Kravet på att markägare inom renskötselns åretruntmarker ska redovisa hur rennäringsens intressen ska tillgodoses vid avverkning (14 § skogsvårdslagen).
- Kravet på samråd med samebyar innan avverkning (20 § skogsvårdslagen).
- Förbudet mot åtgärder som medför avsevärd olägenhet för renskötseln (30 § rennäringslagen).
- Anpassningskrav vid skogsskötsel (31 § skogsvårdslagen).

Vi anser dock att dessa bestämmelser måste ges ökad tyngd i tillämpningen. Det är avgörande att Skogsstyrelsen i praktiken säkerställer att renskötselns behov inte bara beaktas formellt, utan att de ges reell betydelse i beslutsfattandet.

Kontroll och uppföljning

Det finns ett behov av uppföljning och en stärkt kontroll, därför bör det finnas tydliga riktlinjer för hur hänsyn till renskötsel ska dokumenteras och följas upp. Skogsstyrelsen behöver tillsättas mera resurser för att kunna genomföra kontroller med särskilt fokus på renskötselområden. För att säkerställa att viktiga delar av renskötselintresset inte faller bort, borde det finnas en oberoende granskningsfunktion med samisk representation.

Juridiska rättigheter

Samebyarnas rättigheter bör ges ett reellt inflytande i beslutsprocesser, inklusive rätt att överklaga beslut som påverkar deras marker. Renskötseln är inte bara en näring utan en bärande del av samisk identitet och kultur. Renskötselrätten är skyddad enligt rennäringslagen och erkänd som en civilrättslig rättighet. Den har även stöd i internationella konventioner, såsom FN:s urfolksdeklaration. Trots att renskötselrätten erkänns i svensk lag, finns det en risk att dessa rättigheter inte får tillräckligt genomslag i praktiken vid tillståndsprövningar.

Det är viktigt att rättigheter inte bara erkänns utan också skyddas i praktiken. Sametinget kan notera att betänkandet hänvisar till samernas rättigheter som exempel på tredje parts lagliga rättigheter enligt artikel 2.40 i förordningen. Sametinget uppmanar lagstiftaren att säkerställa att renskötselns rättigheter och behov får ett tydligt genomslag i den svenska tillämpningen av EU:s avskogningsförordning. Detta är avgörande för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt både nationell rätt och internationella konventioner om urfolks rättigheter.

I övrigt anser Sametinget att:

- Samebyar bör ha rätt att initiera tillsynsärenden och överklaga beslut som påverkar deras rättigheter.
- Det bör införas tydliga kriterier för hur renskötselns intressen ska vägas mot andra markanvändningsintressen.

Övriga synpunkter

Sametingets förhoppning vid en anpassning till EU:s avskogningsförordning är att det blir ett stärkt rättsligt skydd, där renskötselrätten erkänns både som civilrättslig och folkrättslig. Vi ser dock farhågor om att förordningens krav kan vara svåra att tillämpa i praktiken, vilket kan leda till att renskötselns intressen förbises. Förslagsvis bör man försöka jobba fram tydligare riktlinjer för hur renskötselns intressen ska vägas mot andra intressen.

Slutord

Förslag om anpassning av svensk lagstiftning till EU:s avskogningsförordning bör innebära en förstärkning av hänsynen till renskötselns intressen vid avverkning av skog, särskilt inom renskötselns åretruntmarker. Enligt den anpassning som föreslås innefattar bland annat tydligare krav på samråd med samebyar, underrättelse till Skogsstyrelsen samt anpassningar i skogsskötsel så som (*hyggesstorlek, kvarlämnande av trädskamlingar och vägdragning*). Enligt Sametinget handlar det dock inte om några nya anpassningar, endast ett tydliggörande av vissa krav. Om det vid praktisk tillämpning bidrar till en positivare trend får framtiden visa.

YTTRANDE

Datum
250626

Sametingets dnr
5.2.1-2025-804

Särskilt positivt är att renskötselrätten enligt rennäringslagen lyfts fram som relevant lagstiftning i förhållande till EU-förordningens krav på att produkter ska vara producerade i enlighet med nationell rätt. Detta stärker samernas rätt till markanvändning och skydd mot avverkning som kan skada renbetesområden. Samtidigt kräver genomförandet av förordningen att myndigheter som Skogsstyrelsen har tillräckliga resurser och kompetens för att säkerställa att renskötselns intressen verkligen beaktas i praktiken. Det är också avgörande att samebyar ges reell möjlighet att påverka beslut som rör deras marker.

Samtidigt som vi ser ett stärkt rättsligt skydd, finns det fortfarande konkurrerande markintressen. Det handlar främst om konflikter mellan skogsbrukets och renskötselns behov, särskilt i fjällnära områden. Det finns fortsatt farhågor om att renskötselns behov riskerar att inte få tillräcklig tyngd vid tillståndsprövningar och samråd.

Vi uppmanar lagstiftaren att i det fortsatta arbetet säkerställa att renskötselns rättigheter och behov får ett starkt och tydligt genomslag i den svenska tillämpningen av EU:s avskogningsförordning. Det är avgörande för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt både nationell rätt och internationella konventioner om urfolks rättigheter.

Beslutet har fattats av Ingela Nilsson, avdelningschef Samiska näringar, efter föredragning av handläggare Stefan Forsmark

Ingela Nilsson

Stefan Forsmark